dugnu. Jos užpilde gausu sutrupėjusių suanglėjusios medienos smulkių trupinių. 1,3 m į PV nuo jos, tame pačiame gylyje, 50x24 cm dydžio plote, pailgame R–V kryptimi, pastebėtas plonas anglių sluoksnis.

Akmenų krovinys 2 aptiktas perkasos PV dalyje, 23–25 cm gylyje nuo žemės paviršiaus (3 pav.). Akmenys krovinyje sukrauti glaudžiai vienas šalia kito. Dalis jų apskaldyti. Krovinys buvo 37 cm skersmens, ovalo formos. Akmenys pilkšvos, melsvos spalvos, smulkiagrūdžiai, išskyrus konstrukcijos P dalyje buvusį rausvos spalvos stambiagrūdžio granito akmenį. Visą konstrukciją sudarė 13 akmenų.

Akmenų pusvainikis atsidengė ties perkasos V pakraščio viduriu. Prie perkasos V sienelės aptiktas didelis 93x73x40 cm rausvas smulkiagrūdis akmuo. Į Š ir ŠR nuo jo viena eile buvo išsidėstę 9 vidutinio dydžio akmenys, sudarę nedidelį pusvainikį. Akmenys 22x16x13 cm, 17x14x9 cm ir panašaus dydžio. Jie gulėjo nedideliame įgilinime – duobelėje.

Ugniavietė 3 ištirta perkasos PR kampe. Jos kontūras išryškėjo 63–67 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, baigiant nuiminėti viršutinį kultūrinį sluoksnį. Ugniavietė 50–56 cm skersmens, dubens formos, 11 cm storio, tamsiai rudos spalvos, įkasta į apatinį kultūrinį sluoksnį iki 75 cm gylio nuo žemės paviršiaus. Užpildas su organikos ir negausių pavienių angliukų priemaiša.

Remiantis aptiktais radiniais, Meškučių neįtvirtintos gyvenvietės apatinis kultūrinis sluoksnis datuojamas I tūkst. pr. Kr., o viršutinis – I tūkst. pirma puse. Armenyje ir ūkinės veiklos suardytame kultūriniame sluoksnyje rasta XIX–XX a. būdingos žiestos ir glazūruotos keramikos, plytgalių, stiklo šukių, geležinių dirbinių. Gyvenvietės archeologiniai tyrinėjimai bus tęsiami 2009 m.

Meškučiai unenclosed settlement

In 2008, 262 m^2 was excavated at the Meškučiai (Marijampolė) unenclosed settlement. Two cultural layers, part of the excavated former river bed, two hearths (Figs. 1–2), three postholes, a pile of stones (Fig. 3), and a semicircular stone kerb were discovered in it. The cultural layer contained hand built pottery with smooth and rough surfaces, flint finds (mostly flakes and blades), fragments of uncremated bones, and small cremated bones. On the basis of the discovered finds, the lower cultural layer dates to the 1st millennium BC and the upper to the first half of the 1st millennium. Artefacts characteristic of the 19th–20th centuries were discovered in the layer of ploughed soil and in the cultural layer that had been disturbed by domestic activities.

Neringa Norvilaitė,
Bronius Dakanis

Bubių piliakalnis

Vadovaudamasi 2007 m. KPIP parengtu Bubių piliakalnio su papėdės gyvenviete (A657K) (Šiaulių r.) konservavimo darbų projektu, IĮ „Senų senovė“ atliko projekte numatytus Bubių piliakalnio aikštelės tvarkymo darbų vietų archeologinius žvalgymus užpilant ir užvelėnuojant duobes ir apkasus (1 pav.).

Bubių piliakalnis su papėdės gyvenviete yra 1,3 km į ŠV nuo kelio Šiauliai–Kelmė, prie Bubių užtvankos ir gyvenvietės. Piliakalnis įrengtas Dubysos kairiojo kranto aukštumos kyšulyje į jos slėnį, nuo gretimos kalvos atskir-

1 pav. Bubių piliakalnio aikštelė po archeologinių žvalgymų iš R (nuo pylimo). B. Dakanio nuotr.

Fig. 1. The Bubiai hillfort site's flat top after the survey as viewed from the E (from the earthworks).

tą iškastu didžiuliu grioviu. 1902–1906, 1909 ir 1911 m. piliakalnį tyrinėjo archeologas Liudvikas Kšivickis. Tuomet ištirtas apie 100 m^2 dydžio plotas, aptiktas 0,5–1 m storio kultūrinis sluoksnis su XIII–XIV a. datuojamais archeologiniais radiniais. Piliakalnio P, V ir Š papėdėse yra papėdės gyvenvietė – papilys. Bubių piliakalnis siejamas su rašytiniuose šaltiniuose 1348 ir 1358 m. minima Dubysos pilimi Šiaulių žemėje (*Dobitzen in Saulia*), kurią abu kartus sudegino Livonijos kariuomenė. 1358 m. Hermano iš Vartbergės Livonijos kronikos teigimu, žuvę 100 pilies gynėjų.

Piliakalnio aikštelė ŠV–PR kryptimi yra 47 m ilgio ir 14 (ŠV gale) – 30 m (prie pylimo) pločio. Visas jos plotas beveik ištisai iškasinėtas apkasais, bombų (ir net aviacinių) išraustas duobėmis bei ieškant ginklų iškastomis duobėmis. Šalia duobių buvo išmesto ir jau išsiskleidusio grunto kauburiai, kurie nuo išlikusio paviršiaus buvo iki 30 cm aukščio. Aikštelėje buvo ir čia augusių neseniai nukirstų medžių bei krūmų kelmų, kuriuos numatyta išrauti. Duobės įvairaus dydžio – nuo vos žymių iki 3,5x5,2; 3,2x4,2 bei 3x3,2 m skersmens ir 50 cm gylio. Jų suskaičiuota apie 20. Nustatyta, jog per ŠR aikštelės kraštą eina vingiuotas apkasas, kuris ŠV gale kerta aikštelės PV pusę ir nusileidžia į šlaitą. Kitas apkasas, kertantis aikštelę nuo ŠR apkaso to paties šlaito link, yra aikštelės PR dalyje. Apkasas ŠR aikštelės pakraštyje apie 40 m, jos ŠV gale – 6 m, PR dalyje – 15 m ilgio.

Žvalgymų metu, siekiant fiksuoti piliakalnio aikštelės paviršiuje rastus dirbinius, ji suskirstyta 1 m^2 dydžio kvadratais, kurie orientuoti statmenai linijai, pravestai išilgai per aikštelės vidurį PR–ŠV (120–300°) kryptimi. Ši linija jungė aikštelės galą siauriausioje jos vietoje ir pylimą plačiausioje, jiems statmenai, ŠR (30–210°) kryptimi. Kauburiai nuiminėti aukščiausiose jų vietose nukasant storą kietą varpučio velėnos sluoksnį, o žemesnėse – jį skutant ir sukraunant į greta esančias duobes. Piliakalnio aikštelėje žvalgymų metu aptikti,

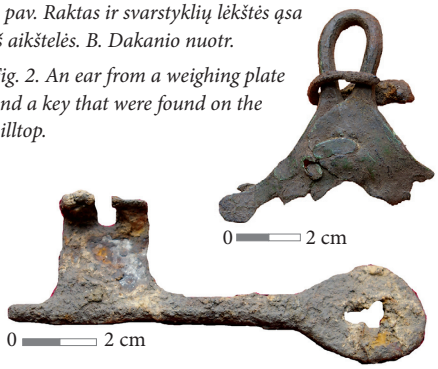

2 pav. Raktas ir svarstyklių lėkštės ąsa iš aikštelės. B. Dakanio nuotr.

Fig. 2. An ear from a weighing plate and a key that were found on the hilltop.

lokalizuoti ir inventorinti 197 dirbiniai ar jų fragmentai (2 pav.).

Senųjų duobių dydžio bei galimo nukasti iš jų išmesto grunto storio nustatymui 3 skirtingose aikštelės vietose atlikta jų fiksacija. Fiksacijos vieta 1 giliausioje duobės vietoje, aikštelės viduryje, šalia pylimo buvo 1,5x4 m dydžio, o fiksacijos vieta 2 aikštelės P pakraštyje – 1,5x4,5 m ir vieta 3 aikštelės V galo P pakraštyje – 1,5x3 m. Duobės fiksuotos stačiai

3 pav. Svoreliai iš fiksacijos vietos 1 ir aikštelės. B. Dakanio nuotr. 0 2 cm

Fig. 3. Small weights from recording location 1 and the hilltop.

jų krypčiai iki aukščiausių kraštų vietų. Nustatyta, jog žvalgymų vietose iškasti nuo dabartinio žemės paviršiaus iki 1,35 m gylio ir 60–70 cm dugne pločio (fiksacijos vietoje 3), 1,5 m gylio bei 40–55 cm pločio (vietoje 1) ir net 2,5 m gylio, 40–70 cm pločio (vietoje 2) apkasai. Kadangi fiksacijos vietoje 1 apkasai kirto visą kultūrinį sluoksnį ir dar per 70 cm ėjo gilyn į įžemį, fiksacijos vietoje 2 jų dugnas buvo per 47 cm žemiau ar 1 m aukščiau įžemio paviršiaus (R dalyje), o fiksacijos vietoje 3 – 31 cm žemiau įžemio ar 1,8 cm aukščiau, pati fiksacija atlikta iki švaraus įžemio – balto ar šviesiai rudo molingo smėlio, molio. Tik fiksacijos vietos 2 V gale, maždaug 0,9–1,4 m gylyje paliktas ir užpiltas buvęs to laikotarpio kultūrinio sluoksnio horizonto paviršius – akmenų konstrukcijos bei stulpavietės.

Fiksacijos vietoje 1 nustatyta Liudviko Kšivickio XX a. pradžios tyrinėjimų vieta (piliakalnio aikštelėje rastas ir to meto kastuvas). Čia kultūrinis sluoksnis sumaišytas, nėra ryškių jo horizontų (tik PV dalyje, virš įžemio buvo išlikęs 4–10 cm storio degėsių sluoksnelis), beveik nerasta radinių (3 pav.). Iš apkaso ir duobių išmesto smėlio ir žemės sluoksnio storis siekė iki 25 cm.

Aikštelės PR dalyje, jos PV šone, ***fiksacijos vietoje 2*** viršutinis juodos nuo degėsių žemės sluoksnis buvo apie 50–60 cm storio, jame aptikta daugiausia archeologinių radinių, be abejo, išmestų ir iš apkaso (išmestas kasant apkasą grunto sluoksnis nuo buvusiu po juo aikštelės paviršiaus neišsiskyrė, buvo maždaug iki 30 cm storio). Šio sluoksnio apačioje daug įvairaus dydžio (iki 17x36, 25x26 ir 20x57 cm) akmenų. Aikštelės pakraštyje supiltas iki 45 cm aukščio šviesesnės smėlingos žemės pylimėlis su akmenų (apie 20,5x10 – 28x38 cm dydžio) grindinėliu apačioje (50x

50 cm dydžio fiksacijos vietos PV kampe; tęsiasi už jos ribų). Po juo buvo apie 30 cm storio juoda degėsinga žemė, giliau – tokio pat storio pilkos degėsingos žemės su smėliu ir vidutinio dydžio tankiais, mažais ir vidutinio dydžio akmenimis sluoksnis – aikštelės pakraščio sutvirtinimas, matyt, suformuotas žemesnio (ankstesnio) kultūrinio sluoksnio horizonte. Šis viršutinis kultūrinio sluoksnio horizontas skirtinas 1358 m. sudegintos pilies laikotarpiui. Antras kultūrinio sluoksnio tamsiai pilkos, degėsingos, su smėliu žemės horizontas R gale tęsiasi iki 1–1,25 m gylio. Jo apačia per 10–15 cm degėsingesnė. Šurfo R gale, 0,9–1,1 m gylyje buvo stulpavietės dalis (fiksacijos ŠR kampe), mažų ir vidutinio dydžio akmenų grindinėlis (PV kampe), taip pat tvirtinęs šlaitą. Kitoje tirto ploto dalyje šis tarpsluoksnis suplonėja iki 2–5 cm, tampa balto smėlio su anglimis juosta ir V kryptimi nuo šurfo R galo per 2 m pažemėja 70 cm. Virš jo supiltas beveik švaraus, tik su degėsiais balto smėlio 0,7–1,15 m storio sluoksnis. Šurfo V dalyje, jo viršuje, po minėtu degėsingos žemės ir akmenų sluoksniu atidengtos 3 stulpavietės ir akmenų grindinėlio dalis.

Po antruoju sluoksniu, fiksacijos ŠR kampe prasideda 20 cm storio balto smėlio su degėsių ir molingo smėlio intarpais bei pilko smėlio su angliukais sluoksniai, kurie P kryptimi, už 1,5 m, buvusios kalvos žemėjančiame šlaite pastorėja iki 1 m. Šis šlaito užpylimas, plečiant aikštelę, matyt, padarytas prieš pilies, sudegintos 1348 m., statybą. Beveik lygų horizontalų užpylimo sluoksnio paviršių riboja virš jo esantis minėtas intensyvus kultūrinis sluoksnis arba užpiltas baltas smėlis, o tiek pat žemėjančią jo apačią – virš švaraus įžemio (geltono su rusvu atspalviu smėlio) esantis maišyto smėlio su juodų degėsių intarpais 70 cm

4 pav. Smiltainio verpstukas ir spyna iš fiksacijos vietos 2. B. Dakanio nuotr.

Fig. 4. A sandstone spindle whorl and a lock from recording location 2.

storio sluoksnis. Šis sluoksnis greičiausiai suformuotas įrengiant piliakalnį. Fiksacijos vietoje 2 rasti 124 inventorinti dirbiniai ar jų fragmentai (4 pav.). Tikėtina, kad toje vietoje vėlyvuoju laikotarpiu buvo įrengtas ir patekimas į pilį, kurio vietoje iškastas apkasas (tokiai vietai būdingas paviršius, sluoksnių paaukštėjimai ir pažemėjimai, daug akmenų apkase, pylimėlis ir kt.)

Aikštelės ŠV gale, jo PV pakraštyje, ***fiksacijos vietoje 3*** intensyvaus kultūrinio sluoksnio horizontas buvo 1,05 m storio. Jo viršutinė 35 cm storio dalis – juoda žemė, vidurinė – tamsiai pilka, smėlinga, o apatinė, virš įžemio (šviesiai rudo, molingo smėlio) – 10–20 cm storio, tamsesnė, su angliukais. Per 3 m V kryptimi nuo šurfo Š pakraščio šis anglingas su pelenais sluoksnis buvusio kyšulio galo šlaite pažemėja 85 cm (link PV kampo – 1,4 m), o toje vietoje, matyt, paskutinės pilies statymo metu, virš jo supilti smėlio ir 3 ištisiniai pelenų su anglimis 5–25 cm storio sluoksniai. Pelenų sluoksniai turi būti šlaite supilto smėlio tarpsluoksnių sutvirtinimo elementas. Gali būti, kad smėlis, plečiant aikštelę virš įžemio, piltas terasėlėmis. Jis, be abejo, iškastas iš piliakalnio R griovio, atskiriančio jį nuo greti-

0 5 cm

5 pav. Sukamųjų girnų akmens dalis iš fiksacijos vietos 3. B. Dakanio nuotr.

Fig. 5. A handstone from a rotary quern from recording location 3.

0 1 cm

6 pav. Grublėtosios keramikos šukė iš fiksacijos vietos 2. B. Dakanio nuotr.

Fig. 6. A pottery sherd with a rough surface from recording location 2.

mos aukštumos. Šurfo R pakraštyje kultūrinio sluoksnio vidurinė dalis buvo beveik ištisai prikrauta įvairaus dydžio akmenų – tai buvusios aikštelės galo prie šlaito sutvirtinimas ar pylimo liekana, o V gale panašių akmenų sluoksnis suformuotas virš supiltos dalies yra, be abejo, piliakalnio V galo pylimo liekana. Fiksacijos vietos V gale įžemio paviršius po kultūrinio sluoksnio ištisiniu apatiniu horizontu staigiai, maždaug per 1,3 m, leidžiasi žemyn. Čia tarp įžemio (balto smėlio) ir kultūrinio sluoksnio supiltas smėlis su juodų degėsių ir retų anglių intarpais. Fiksacijos vietoje 3 aptikti 35 inventorinti dirbiniai, kurių dauguma rasti viršutiniame intensyviame kultūriniame sluoksnyje (5 pav.).

Tyrimais nustatyta, jog piliakalnyje egzistavusios paskutinės pilies laikotarpio kultūri-

0 2 cm

7 pav. Papuošalai ir jų fragmentai. B. Dakanio nuotr.

Fig. 7. The ornaments and their fragments.

nis sluoksnis su radiniais prasideda pačiame aikštelės paviršiuje, iškart storoje viksvų velėnoje. Po paskutinio pilies nusiaubimo 1358 m. pilies vieta buvusi apleista, o vietinių gyventojų, matyt, neliko. Dirbiniai nesurinkti, jų gausu, net visai sveikų, dar tikusių naudoti.

Dauguma radinių (jų žvalgymų metu aptikta daugiau kaip 350) būdingi XIII–XIV a., jie rasti viršutiniame kultūrinio sluoksnio horizonte. Tačiau aptikta ir grublėtosios keramikos, būdingos I tūkst. II pusei (6 pav.), bei viena akmens amžiaus titnago nuoskala.

Per užpuolimą pilyje gynėsi turtinga bendruomenė, palikusi gausų turtą. Tiriant rasti dirbiniai ar jų fragmentai sudaro net atskiras grupes po kelis ar keliolika: peilių ir peiliukų (apie 23), skustuvas (8:1 pav.), dalgių (3), ietigalių (7) strėlių antgalių (8 – dauguma arbaleto) (8:2–3 pav.), svarstyklių svorelių (16) ir lėkščių, adatų ir adiklių (7), žvejybos kabliukų (2), ylų (13), vinių, vinių – pleištų, pasag-vinių (11), ledo pentinų (2), smeigtukų (6), segių (16), žiedų (6), sagčių (3), kaklo krūtinės papuošalų (susideda iš skirstiklių, varpelių, pakabučių, grandinėlių ir kt.) (7 pav.), turto apsaugos inventoriaus (spynos ir raktų). Aptikta ir kaltelių dalių, įvairių skobelių, skiltuvas, verpstukas, daug ankstyvos žiestos keramikos – puodų, puoštų bangelių, linijų, vertikalių brūkšnelių, virvelės, įspaudėlių ir kitokiais ornamentais (9 pav.). Surasti papuošalai neabejotinai būdingi žiemgaliams.

Pilies ir papilio gyventojai laidoti už 1,4 km į ŠR nuo piliakalnio, Dubysos kairiojoje pakrantėje buvusiame kapinyne (jo vieta jau užstatyta).

Kadangi piliakalnio aikštelės kultūrinis sluoksnis su archeologiniais radiniais yra pačiame paviršiuje, įrengiant suprojektuotus takus rekomenduota kuo mažesnė invazija į išlikusius nedidelius dar nepažeistus jos plotus.

8 pav. Skustuvas (1) ir arbaleto strėlių antgaliai (2–3) iš fiksacijos vietos 3. B. Dakanio nuotr. 0 2 cm

Fig. 8. Razor (1) and crossbowshafts (2–3) from recording location 3.

9 pav. Žiesta keramika iš fiksacijos vietų 2, 3 ir aikštelės. B. Dakanio nuotr. 0 2 cm

Fig. 9. Wheel thrown pottery from recording locations 2 and 3 and the hilltop.

Tyrimų metu aptikti radiniai perduoti ŠAM.

Bubiai hillfort site

In 2008 a field survey was conducted at those places on the flat hilltop at the Bubiai hillfort site (Šiauliai District) where it is being

landscaped by filling in pits and trenches and planting grass on them (Fig. 1). Bubiai hillfort was connected with Dubysa hillfort, which was burned by the Livonian Order in 1348 and 1358. The entire 47 x 30 (14) area of the flat hilltop was almost completely dug up with trenches and pits, which were up to 3.5 x 5.2 m in size and up to 50 cm deep.

During the survey 197 artefacts and artefact fragments, recorded using a 1 m^2 grid system, were discovered on the flat hilltop. At the same time, a record was made of three 3–4.5 x 1.5 m pits, the cultural layers visible in their walls were described, and the depth at which sterile soil was found was determined. A total of more than 350 finds (Figs. 2–8) were collected during the survey. The majority of the finds were characteristic of the 13th–14th centuries, although pottery with rough surfaces from the second half of the 1st millennium was also found.

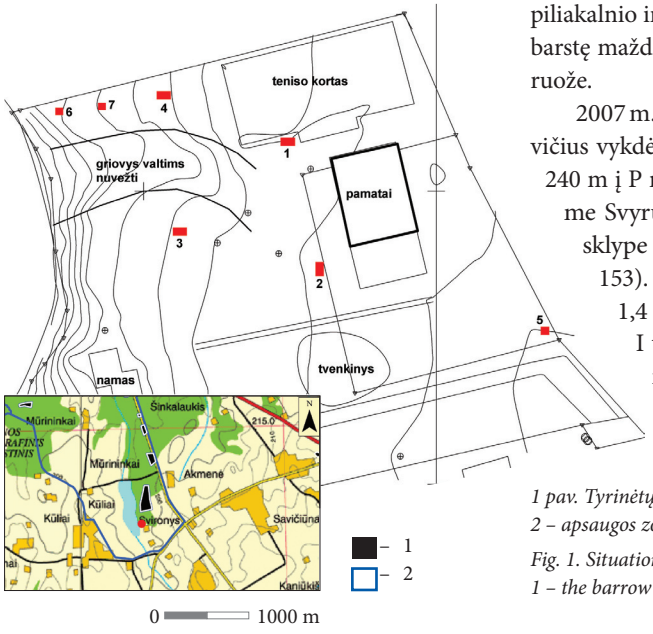

Giedrė Piličiauskienė,
Gytis Piličiauskas

Žvalgomieji tyrimai greta Svironių pilkapyno

2008 m. kovo mėnesį buvo atlikti žvalgomieji tyrimai sklype (kadastrinis numeris 4182/0400:151), esančiame Svironių viensėdyje (Vilniaus r., Rukainių sen.). Svironių pilkapynas, esantis apie 170 m į Š nuo tyrinėto sklypo, anksčiau archeologų nebuvo kasinėtas. XX a. 8 dešimtmetyje jame buvo užfiksuota 14 „lobių ieškotojų žiauriai išraustų“ pilkapių (*LIIR*, f. 1, b. 512, p. 9–10). 1987 m. J. Balčiūnas šiame pilkapyne suskaičiavo 37 pilkapius ir jų liekanas; pagal sampilų išvaizdą pilkapyną datavo I tūkst. II pusė – II tūkst. pradžia (*LIIR*, f. 1, b. 224, p. 125–126). Pilkapiai Svyruonėlės upelio pakrantėse su pertrūkiais tęsiasi nuo Svironių pilkapyno iki Mūrininkų piliakalnio ir dar toliau į Š, t. y. aptinkami išsibarstę maždaug 2,5 km ilgio upelio pakrantės ruože.

2007 m. pabaigoje archeologas L. Girlevičius vykdė žvalgomuosius tyrimus maždaug 240 m į P nuo Svironių pilkapyno, dešiniajame Svyruonėlės upelio krante esančiame sklype (kadastrinis numeris 4182/0400:153). Tyrimų metu šurfuose aptiktas iki 1,4 m storio kultūrinis sluoksnis su I tūkst. pr. Kr. ir XIII–XVII a. radiniais: brūkšniuota, grublėta ir žiesta keramika, medinės konstruk-

0 30 m

1 pav. Tyrinėtų šurfų situacijos planas. 1 – pilkapynai; 2 – apsaugos zona. G. Piličiausko brėž.

Fig. 1. Situation plan of the excavated test pits: 1 – the barrow cemetery; 2 – the protected zone.